

ויפגע במקום

מים ראשונים: כבר דרשנו במושג "מקום" בפרשה זו בשנה האחרת והבאנו בין השאר את האמרה: "לא המקום עושה (מכבד) את האדם, אלא האדם עושה (מכבד) את מקומו". ואפשר לפלפל ולדרוש עוד, שהאדם עושה את המקום כאשר הוא לוקח מאבני המקום ומתחשב בדברים שקדמו לו. הפעם נתמקד בביטוי "ויפגע במקום", בדגש על "ויפגע". מה פשר 'פגיעה' זו?

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: וַיִּפְגַע בְּמַקְוֵם וַיִּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וכו'. (בראשית כח י"א).¹

רש"י בראשית כח יא – פשט, דרש וסוד

ויפגע - כמו "ופגע ביריחו" (יהושע טז ז), "ופגע בדבשת" (שם יט יא).² ורבותינו פירשו לשון תפילה כמו "ואל תפגע ביי" (ירמיה ז טז), ולמדנו שתקן תפלת ערבית. ושינה הכתוב ולא כתב "ויתפלל", ללמדך שקפצה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (חולין צא ב).³

מסכת סנהדרין צה עמוד ב – מקום שהתפללו בו אברהם ויצחק

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", וכתוב: "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש". כי מטא לחרן אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו? בעי למיהדר. כיון דהרהר בדעתיה למיהדר - קפצה ליה ארעא. מיד, "ויפגע במקום". דבר אחר: אין פגיעה אלא תפילה, שנאמר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפילה ואל תפגע ביי" (ירמיהו ז טז).⁴

בראשית רבה סח ט – יעקב מתקן תפילת ערבית

אמר ר' יהושע בן לוי: אבות הראשונים התקינו שלש תפילות. אברהם תקן תפילת שחרית, שנאמר: "וישכס אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם" (בראש' יט כז) - ואין עמידה אלא תפילה, שנאמר: "ויעמוד פנחס ויפלל" (תהלי' קו ל). יצחק תקן תפילת מנחה, שנאמר: "ויצא יצחק לשוח בשדה" (בראש' כד סג) - ואין שיחה אלא תפילה, שנאמר: "אשפוך לפניו שיחיי" (תהלי' קמב ג). יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר: "ויפגע במקום" - ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רינה ותפילה ואל תפגע ביי" (ירמיהו ז טז).⁵ וכן הוא אומר: "ואם נביאים הם ואם יש דבר ה' אתם, יפגעו נא בה' צבאות" (שם כז יח).⁶

¹ אין זו 'הפגיעה' הראשונה בתורה, כבר קדם ליעקב סבא אברהם במשא ומתן על מערת המכפלה, בראשית כג ח: "שָׁמְעוּנִי וּפְגַעוּ לִי בְּעָרְוֹן בֶּן־צַחֲרִי. ויעקב עצמו זכה ל'פגיעה' משלימה בחזרתו לארץ, בראשית לב ב: "וַיַּעֲקֹב הֵלֶךְ לְדָרוֹם וַיִּפְגַעוּ בּוֹ מְלֹאכֵי אֱלֹהִים". ועוד 'פגיעות' בתנ"ך במשמעות של הכאה פיסית (במדבר לה יט), במשמעות של פגישה (מזדמנת, שמות ה כ) ובמשמעות של פנייה ודיבור ממנה תסתעף הפגיעה גם לתפילה ותחנונים. נסקור מקצת מפגיעות אלה, בפרט במשמעותן האחרונה.

² פסוקים בספר יהושע בהם משורטטים גבולות הארץ ונחלאת השבטים "ועלה גבולם לימה ... ופגע בדבשת ופגע אל הנחל וכו'", היינו הגיע, נפגש.

³ רש"י, כדרכו, נאמן לפשט אבל גם מביא את הדרש. עצם נקיטת הלשון "ויפגע", אומר רש"י, היא שילוב של הפשט והדרש שהרי אם המקרא רוצה לומר שהגיע למקום, שיאמר: הגיע, בא וכו'. ואם רוצה לומר שהתפלל, שיאמר באחד מלשונות תפילה שלא חסר מהם (ראו דברים רבה להלן). בדרך הפשט הלכו פרשני מקרא רבים כרשב"ם ואבן עזרא. את הדרש או המדרש שפגיעה היא תפילה נראה עוד להלן. והסוד הוא קפיצת הארץ.

⁴ לכאורה שני הסברים שונים ל'ויפגע במקום'. האחד, שקפצה לו הארץ - 'ויפגע' מלשון הגעה פתאומית והשני ("דבר אחר"), מלשון תפילה. אבל יש לשים לב שגם הפירוש הראשון קשור עם תפילה "מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו?". אברהם ויצחק, כבר "פגעו" במקום, תרתי משמע ויעקב ממשיך את דרכם. ראו רש"י בגמרא סנהדרין שם שכתב: "שהתפללו בו אבותי - אברהם ויצחק. אברהם דכתוב ויעתק משם ההרה, יצחק - אין מקרא ביד". לא מצא רש"י מקור לתפילת יצחק במקום בו התפלל יעקב. ואם נאמר שמקום זה היה מקום העקידה, אזי אפשר אולי למצוא סימוכין לתפילת שניהם מפרשת העקידה.

⁵ יעקב לא רק חוזר ומתפלל במקום שהתפללו אבותיו, אלא משלים את סדר התפילה היומי. אברהם "עומד" ומתקן תפילת שחרית, יצחק יוצא "לשוח בשדה" ומתקן תפילת מנחה ויעקב "פוגע" (מפגיע) ומתקן תפילת ערבית. זו התפילה שנתקנה אחרונה והיא שמסיימת את היום ומאידך גם פותחת את היום החדש. ונחלקו בה אם רשות היא או חובה ומחלוקת גדולה ופגיעות רבות אירעו בדבר. ראו גמרא ברכות כז ע"ב, סיפור הדחת רבן גמליאל מהנשיאות. ובגמרא ברכות כז ע"ב (וכן הוא גם בהמשך מדרש רבה שלנו) מובא מקור אחר לתקנת שלוש התפילות (בשם אותו ר' יהושע בן לוי): "תפילות כנגד תמידין תקנום" ומסקנת הגמרא שם אפילו נוטה לדעה זו. ועל נושא זה הרחבנו בדברינו תפילות אבות תקנום.

⁶ שני פסוקים מירמיהו מלמדים אותנו ש'פגיעה' זו תפילה. הראשון נראה לשון קשה "אל תפגע ביי". (אגב, גם לשון "פלל" שמובא לגבי תפילת שחרית של אברהם איננו לשון קלה, ראו סנהדרין מד ע"א: "ויעמד פינחס ויפלל ... מלמד שעשה פלילות עם קונו"). המקור השני, "ואם נביאים הם ... יפגעו נא" נראית לשון חיובית ורכה יותר, מה גם שהיא מחברת את התפילה לנבואה וראינו הרבה נביאים מתפללים, החל מאברהם (בראשית כ ז), דרך משה, אליהו וכלה בחבקוק (ג א). אבל גם כאן אין הדברים פשוטים.

בראשית רבה סח י – כותל בפניו

ויפגע במקום - ביקש לעבור ונעשה העולם כותל בפניו.⁷

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה הלכה ו – תקון המקום

תקון המקום כיצד יעמוד במקום נמוך ויחזיר פניו לכותל וכו'.⁸

על פנים פסה אור ויצו עליה במפגיע: (איוב לו לב).⁹

מסכת תענית דף ז עמוד ב – תפילה במפגיע

אמר רבי אמי: אין הגשמים נעצרין אלא בעון גזל, שנאמר: "על־פנים פסה־אור ויצו עליה במפגיע" (איוב לו לב) - בעון כפים כסה אור, ואין כפים אלא חמס, שנאמר: "ומן החמס אשר בכפיהם" (יונה ג), ואין אור אלא מטר, שנאמר: "יפיץ ענן אורו" (איוב לו). מאי תקנתיה? - ירבה בתפילה, שנאמר: "ויצו עליה במפגיע", ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תפגע ביי".¹⁰

ספר אבודרהם סדר תפילת יום הכפורים – מפגיעה לישועה

"צו ישועתנו במפגיע" על שם (איוב לו, לב) "ויצו עליהם במפגיע" כלומר צווה ישועתנו בתפילה שאנו מתפללין לפניך. מפגיע מלשון (ירמיה ז, טז) ואל תפגע ביי.¹¹

מה שדי פי נעבדנו ומה נועיל פי נפגע בו: (איוב כא טו).¹²

מסכת סנהדרין דף קח עמוד א – לא נפגע ולא ניפגע

תנו רבנן: דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה ... והיא גרמה שאמרו: "ויאמרו לאל סור מִמֵּנו וְדַעַת דְּרָךְךָ לֹא חִפְּצָנוּ: מה שדי פי נעבדנו ומה נועיל פי נפגע בו" (איוב כא יד-טו) אמרו: כלום צריכין אנו לו אלא לטיפה של גשמים - יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפקין מהן. אמר הקב"ה: בטובה שהשפעתו להן בה מכעיסין אותי - ובה אני דן אותם, שנאמר: "ואני הנני מביא את המבול מים".¹³

ראו מדרש תנחומא (בובר) בפרשתנו סימן ד: "ויפגע במקום, ששרתה עליו רוח הקודש על יעקב, וניבא שעתידין ישראל לחטוא ורוח הקודש מסתלקת מהן, שנאמר: ואם נביאים הם ואם יש דבר ה' אתם יפגעו נא בה' (ירמיה כז יח) - מלמד שפגיעה זו נבואה. ויפגע במקום כי בא השמש, מהו שכתוב ובאה השמש? על הנביאים, וקדר עליהם היום (מיכה ג ו)."

⁷ לפני שניפרד מיעקב ומפרשת השבוע ונפנה אל פגיעות של אישים, מקומות וזמנים אחרים, הנה מדרש מעורר מחשבה. מה פשר רעיון זה שהעולם נעשה כותל בפני יעקב בהליכתו או שמא מנוסתו לחרון מפני עשו אחיו? האם תזכורת למעשה שעשה שבגינו הוא נאלץ לנוס על נפשו ולגלות מהארץ המובטחת (שלמען ירושתה עשה מה שעשה)? או שמא שבח הוא למעלת תפילתו וסמל להלכה לדורות שמצווה להתפלל סמוך לכותל (ברכות ה"ב, מתפילת חזקיהו למדנה)? ואולי תזכורת הארץ ו'צידה לדרך' ליעקב: לא תעבור יעקב אל חשכת הגלות טרם שתתקן תפילת ערבית בעודך בארץ.

⁸ בעקבות הכותל שנעמד לפני יעקב, הקיר של חזקיהו והשבח להתפלל לפני קיר או כותל, בא הרמב"ם ומלמדנו לקרוא את "מקום" שבהקשר לתפילה באופן הבא: "ויפגע במקום" של יעקב הוא מקרה מיוחד. בחיי יום-יום אדם צריך לתקן מקום לתפילתו, שיהיה נמוך (ממעמקים קראתיך יה) ומול קיר או כותלי (כותלי הלב?). לא פוגעים במקום אלא מתקנים אותו לתפילה.

⁹ פירוש רש"י שם: "על כפים - על העננים וכן נשא לבבינו אל כפים (איכה ג) על שם עב קטנה ככף איש (מלכים א יח) ורבתינו אמרו על (חמס) ועון כפי' כסה אור, המטר נעצר: ויצו עליה - לבא ע"י מפגיע בתפלה אוהבו של דור וגדול וחכם שבו יגיד עליו לפני הקדוש ברוך הוא צרת הדור וצרכיו".

¹⁰ לעניין הורדת גשמים השווה עם המשך הגמרא שם דף ח ע"א: "אם ראית דור שהשמים משתכין כנחושת (משתחנין) בנוסח ילקוט שמעוני) מלהוריד טל ומטר - בשביל לוחשי לחישות שאין בדור. מאי תקנתן - ילכו אצל מי שיועד ללחוש ... ואם לחש ולא נענה - מאי תקנתיה? ילך אצל חסיד שבדור, וירבה עליו בתפלה, שנאמר: ויצו עליה במפגיע". אחרי שלחישות, היינו תפילות בלחש, לא עוזרות, מתפללים "במפגיע". והרבה תפילות לגשם יש לנו שהן "במפגיע" (חוני המעגל). אולי מכאן מקור הביטוי "במפגיע" של ימינו. ראו אבן עזרא, רלב"ג ודעת מקרא על הפסוק. ובהקשר לביטוי 'לוחשי לחישות', יש שהוא בא גם בהקשר שלילי בפרט בכל הקשור ללחישות בבית הדין, ראו מסכת סוטה מז ע"ב: "משברו לוחשי לחישות בדין - רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה". ראו גם "לוחש על המכה" שאין לו חלק לעולם הבא (שבועות טו ע"ב). סוף דבר, יש שהתפילה בלחש היא הרצויה, ויש שהתפילה "במפגיע" היא הרצויה. האם ייתכן שילוב ביניהם? תפילה בלחש ובמפגיע?

¹¹ מתוך הפיוט "אל תעש עמנו כלה" שאנו אומרים לאחר סדר העבודה "ומשחרב בית מקדשנו". וראו גם "מפגיע אין בעדנו" בפיוט "זכור ברית אברהם" שמקורו הוא כנראה הפסוק מישעיהו נט טז להלן. עוד פיוטים עם הפועל פג"ע?

¹² ראו פירוש מלבי"ם לפסוק: "מה שדי כי נעבדנו, שמכחישים מציותה". וגם אם הוא נמצא, מה נועיל כי נפגע בו? כי עכ"פ יכחישו שאינו משיגה לשמוע תפילה ולפנות אל מעשה בני האדם".

¹³ זו כמובן אשליה שהרי הנהרות והמעיינות מקבלים את מימיהם מהגשם, אם לא זה שכאן, אזי זה שבהרים הרחוקים. ובאמת יכול היה הקב"ה להעניש אותם בצימאון וייבוש מקורות המים, אבל בחר במידה כנגד מידה להראות שאותה מידת טובה של אספקת מים יכולה גם להפוך למידה רעה של שיטפונות והרס. ראו אגב הנוסח בתוספתא סוטה ג ג (המקור לגמרא) שמזכיר גם את הפסוק:

ישעיהו נג יב - "ולפושעים יפגיע"

לכן אֲחַלֵּק לוֹ בְּרִבִּים וְאֶת עֲצוּמִים אֲחַלֵּק לְמֹתֵי נַפְשׁוֹ וְאֶת פְּשָׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטָא רַבִּים נְשָׂא וְלַפְשָׁעִים יִפְגִּיעַ: 14

רד"ק ישעיהו נג יב – מי הוא המפגיע

"והשתומם כי אין מפגיע", גם יש לפרש בעת הגאולה ויהיה פירוש כמו שפירשנו ועונותם הוא יסבל. 15 ורבותינו פירשוהו על משה רבינו ע"ה ואמרו: תחת אשר הערה למות נפשו שמסר עצמו למיתה, שנאמר: "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (שמות לב לב). ואת רשעים נמנה 16 - שנמנה עם מתי מדבר, והוא חטא רבים נשא שכפר על מעשה העגל. "ולפושעים יפגיע" - שבקש רחמים על פשעי ישראל. 17

רות א טז - "... אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך"

רש"י מסכת חולין דף צא עמוד ב: "ויפגע במקום - כאדם הפוגע בחבירו שבא כנגדו. 18 ודרשינן ליה נמי לשון תפילה כדכתיב (רות א): אל תפגעי בי". 19

קהלת רבה פרשה ט יא – פגיעה כנגד פגע

"כי עת ופגע יקרה את כולם" - עת היא שפוגעת האדם ומערערת בו כל הדברים האלה והוא מפגיע. מה יעשה? ילך ויעסוק בתפילה ובתחנונים והוא ניצל. רב הונא שאל לשמואל אמר ליה: מהו דין דכתיב "כי עת ופגע"? אמר לו: פעמים שאדם מפגיע בתפילה ונענה פעמים שמפגיע ואינו נענה. שאין לך שסידר תפילות ותחנונים יותר ממשה רבינו, ולסוף נאמר לו: "הן קרבו ימך למות" (דברים לא יד). 20

"ואד יעלה מן הארץ". החיבור של פסוק זה עם הקודם לו: "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה" הוא המקור הקדום לקשר בין הגשם ותפילת האדם שיסודו בבריאת העולם. ראו בראשית רבה יג ז: "ואדם אין לעבוד את האדמה, ואדם אין להעביד את הבריות להקב"ה, כאלהו וכחוני המעגל".

14 נפנה למקורות בהם מופיע הפועל פגע במובן של תפילה, גם בלי הצירוף של מקום. כפשוטו, פרק נג בישעיהו מדבר על עבד ה' - הגואל לעתיד לבא. ראו הפסוקים שם בראש הפרק: "... לא תאר לו ולא הדר ונראהו ולא מראהו ונחמדהו: נבזה וחדל אישים איש מכאבות וידוע חלי וכמסתר פנים ממנו נבזה ולא חשבנהו: ... והוא מחלל מפשעו מדקא מ'פונ'ינו מוסר שלומנו עליו ובחברתו נרפא לנו: כלנו כצאן תעינו איש לדרכו פנינו וה' הפגיע בו את עון כלנו". הפועל פגע בהקשר לעבד ה' הוא הגואל, בוא במשמעות כפולה: מפגיע (מתפלל) בעד כלנו, ונפגע ומקבל עליו את חטאי כלנו. אך להלן נראה שיש גם אפשרות שמדובר ב'מפגיע' אחר. פסוק נוסף בישעיהו שיש בו לדרוש בהקשר זה הוא בפרק נט פסוק טז: "ויקרא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרעו וצדקתו היא סמכתהו" - שם אין איש שמפגיע ומתפלל לה' ורק בחסד הקב"ה יגאלו ישראל. ובנוסף לירמיהו ז טז שכבר נזכר בגמרא סנהדרין צה ובבראשית רבה סח לעיל: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי כי אינני שמע אתך", ראו גם איוב כא טו: "מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו". כל אלה לא מוציאים את השימוש בפועל פגע גם במשמעות רכה יותר של בקשה, כגון דברי אברהם לבני חת, בראשית כג ח: "שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר", גם במשמעות של פגיעה, כגון בראשית לב ב: "ויעקב הלך לדרכו ופגעו בו מלאכי אלהים" (כך גם בשמות ה ב: "ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה", שמות כג ד: "כי תפגע שור איבך או חמרו תעיה השב תשיבנו לו"), וגם במשמעות של פגיעה פיסית כרוב לשוננו היום, שמות ה ג: "פן יפגענו בדבר או בחרב", ובמדבר לה כא: "גאל הדם ימית את הרצח פגעו בו". ולהלן נתמקד בפסוק לעיל מישעיהו נג יב ונישאר בפגיעה שהיא תפילה או בקשה.

15 בחלק הראשון של פירושו (שאת רובו לא הבאנו) מתמקד רד"ק בשיטה שמדובר בעבד ה'. וכך גם בסוף דבריו שם בשם תרגום וונתו: "הנה ישכיל עבדי יצלח משיחא, ותרגם: כאשר שממו כמו דסברו ליה בית ישראל". כך מפרש גם רש"י שמדגיש את הייסורים שהוא מקבל "בשביל אחרים נשא חטא הרבים", ו-"על ידי יסורין שבאת על ידו טובה לעולם". אכן עזרא מפרש שמדובר על עם ישראל שסובל בשביל הגויים: "כי בעבור צערם היה שלום לכל הגוים", וכך גם פירוש מצודות. אבל רד"ק ממשיך בהצעה אחרת.

16 בנוסח ספר ישעיהו שבידנו (לעיל): ואת פושעים נמנה.

17 כוונתו לדרשת ר' שמלאי בגמרא סוטה יד ע"א על משה שמבקש להיכנס לארץ על מנת לקיים מצוות התלויות בארץ והקב"ה עונה לו: "כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר: לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע". היפגיע הוא משה, וכהמשך המדרש שם: "תחת אשר הערה למות נפשו - שמסר עצמו למיתה, שנאמר: ואם אין מחני נא וגו'; ואת פושעים נמנה - שנמנה עם מתי מדבר; והוא חטא רבים נשא - שכיפר על מעשה העגל; ולפושעים יפגיע - שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר: ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי".

18 כפי שפירש רש"י לעיל, ראו הערה 2.

19 חזרנו לפרשת השבוע ולראש הדר. רש"י על הפסוק בפרשה (בעקבות המדרשים יש לומר) מסתמך על הפסוק בירמיהו: "אל תפגע בי", אך כאן, בגמרא חולין, מביא רש"י כמסתמך שפגיעה היא תפילה, פסוק הרבה יותר נעים וחיובי ממגילת רות: "אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך". מדוע באמת נזקקים המדרשים (גמרא סנהדרין צה ובראשית רבה סח) לפסוק שבירמיהו ולא לזה שבמגילת רות? כפשוטו, "פגיעה" כאן היא לשון בקשה ולא תפילה. מה שמזכיר לנו את ה"פגיעה" של אברהם בעפרון החתי. ושם אכן רש"י עצמו מפרש (בראשית כג ח): "ופגעו לי - לשון בקשה, כמו (רות א טז) אל תפגעי בי". וראו גם רות רבה (ב כב) בכיוון אחר לגמרי: "מהו אל תפגעי בי? אמרה לה: לא תחטא עלי, לא תסבין פגיעך מני, לעזבך לשוב מאחריך".

20 קהלת, בדרכו הפסימית, רואה בתפילה גם אפשרות לפגיעה ממש - "עת ופגע". ראו ברכות נה ע"א: "כל המאריך בתפילתו ומעייין בה סוף בא לידי כאב לב ... שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם ... קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חבירו לשמים". ראו

דברים רבה ב א – עשר לשונות לתפילה

אמר ר' יוחנן: עשרה לשונות נקראת תפילה ואלו הן: שועה, צעקה, נאקה, רנה, פגיעה, ביצור, קריאה, ניפול, ופילול, ותחנונים.²¹ וכלהם מקראות. שועה צעקה, שנאמר: "ויואנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם וגוי" (שמות ב כג). נאקה, שכתוב: "וישמע א-להים את נאקתם" (שם כד). רנה ופגיעה, שכתוב: "אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע ביי" (ירמיה ז טז). ביצור וקריאה, שכתוב: "בצר לי אקרא ה'" (תהלים יח ז). ניפול, שכתוב: "ואתנפל לפני ה'" (דברים ט יח). פילול, שכתוב: "ויעמוד פנחס ויפלל" (תהלים קו ל). ותחנונים, שכתוב: "ואתחנן אל ה'" (דברים ג כג). ומכולם לא נתפלל משה אלא בלשון תחנונים. אמר רבי יוחנן: מכאן אתה למד שאין לבריה כלום אצל בוראו.²²

בראשית לב ב פרשת ויצא – פגיעה שסוגרת פגיעה

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים.²³

שבת שלום
מחלקי המים

²¹ רש"י שם: "מזכירים עוונותיו - שעל ידיהן מפשפים למעלה במעשיו, לומר: בוטח זה בזכותיו, נראה מה הם!". וראו הדף [עיון תפילה](#) בדפים המיוחדים.

²² שאלה גדולה שיש לשאול על מדרש זה היא: היכן לשון עתירה, ככתוב: "ויעתר יצחק לה" (בראשית כה כג)? ראו במקבילה בספרי דברים פסקא כו: "עשרה לשונות נקראת תפילה...".

²³ משה לא אוחז בלשון זעקה, שועה וכו', בוודאי לא בלשון פגיעה. אין הוא בא בשום דרישה רק בתחנונים, שהיא, כך נראה, לשון תפילה הכנועה ביותר. "מי שאין לו - וחנותי" (שם). יעקב נוקט לשון "פגיעה" שהיא, כך נראה, לשון תפילה התקיפה ביותר - "במפגיע". ושניהם סיימו באותו דבר. משה - "אין לבריה כלום אצל בוראה" (ראו דברינו אלה בפרשת ואתחנן) ויעקב - "אין הבטחה לצדיק בעולם הזה" (ראו דברינו אלה בפרשת ויצא).

²³ פרשת השבוע פותחת בפגיעה ומסיימת בפגיעה. פותחת בפגיעת יעקב במקום בדרכו לחרן והוא לבד ונס על נפשו, ומסיימת במפגש יעקב עם מלאכי אלהים והוא כעת עם מחנה גדול. ראו מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת ויצא פרק לב פסוק ב: "ויפגעו בו מלאכי אלהים. פירשו המלאכים שלוהו מחוצה לארץ ונלוו עמו המלאכים להכניסו לארץ". ואולי נלוו אליו שני המחנות, מחניים, עד שהגיע ממש אל הארץ וחצה את היבוק ובכך נסתלקה קושיית רמב"ן על רש"י שאימץ את המדרש הזה בפירושו ורמב"ן מקשה: "ואני תמה בזה, שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ורחוק היה משם ושלח מלאכים אל עשו מרחוק. ראו שניהם במקור, בראשית לב ב סוף פרשת ויצא.